

تورکون قارا كىتابى

ايلاھه جوانشىير

”تاخت-تاجا يييلنمه يه حاضيرلاشان وليعهده 29 ياشينا قدر سفئه و خوشبخت

اوشاق حياتى سورمه يه ايجازه وئرن ايمپئرييا،

تبيى كى، داغيلماغا، يوخا چيخماغا محكوم ايدى ”.

”ئى مغلوب اولموشلار! ائى آلچالد يلميشلار !

ائى لعنتلنميشلر! ائى اونودولموشلار !

ائى هئچنه اولانلار! قورخمايىن،

هئچ كيم اوؤز اولايىلمز، هئچ كيم !

همچينىن كراللار، خوشبخت پادشاهلار،

مهشور آداملار، كينوولدوزلار،

يئرلرينده اولماق ايسته ديگينيز زنگينلر .

اونلاردان خيلاص اولون! اونلار يوخ اولان كيمى

سيزه ” سيرر ” كيمى تقديم ائتديكلرينى تاپاجاقسينيز .

اؤلدورون اونلارى! اؤز سيررلرينيزى يارادين،

اؤز تاپماجالارينيزى تاپين! ” اورحان پاموك. ” قارا كىتاب ”

«ؤزبك، توركمن، آذر، قازاخ - هاميسى بير سويدور ...»

تورك ماهنيسيندان

بشريتین “رنگلی” کیتابلاری آز دئییل، مثلا، “قیرمیزی کیتاب”، “یاشیل کیتاب”، “ساری کیتاب”، “آغ کیتاب”، “تورکون قیزیل کیتابی”. سادالادیقلاریمدان بیرینجی اوچ کیتاب قدیم خزر-یهودی تاریخی علاقه لریندن گئدیر. [1][1] 1939- جو ایلهده موسستقیل فلسطین دؤولتینین یارادیلماسی مسله سی ایله باغلی “آغ کیتاب” ادلی سند اورتایا چیخمیشدی. “تورکون قیزیل کیتابی” تورکلرین قدیم تاریخده یاراتدیغی دؤولتله، ایمپئریالار، همچنین تورک خاقانلاری گولتکین، تونیوکوک، ایلترئش، هون سرکرده سی آتیللا، مئته، چینگیز خان، امیر تئیمور، باتو خان، توغروغول خان کیمی شخصیتلرین تاریخده کی فعالیتلری حاقادیر. “قارا کیتاب” ایسه “آت چاپیب، قیلینج اوینادیب، آد قازانان” بو شخصیتلرین ائل-اوبالارینین عاقیبتیندنیر .

معاصر تورک ادبیاتینین ان مباحیته لی و پوپولیار اثری ساییلان “قارا کیتاب”، 90- جی ایلرین اوللرینده غرب ادبی دونیاسینین کشفی ساییلان تورک یازاری اورخان پاموکون 4- جو رومانیدیر. مورککب، قارما- قاریشیق، عئینی زاماندا دبدبه لی یازی طرزینه مالیک اولان بو اثرده یازار، اثرودیسسیاسینی نمایش ائتمکله برابر آوروپا اوخوجوسونون اکثریتینه تانیش اولمایان بیر سیرا تاریخی فاکتلار اوزرینده، اؤزونون اعتیرافینا گؤره، “یوکسک سسله دوشونور” .

موصاحیبه لرینین بیرینده پاموک، “...سیزی اینتئلئکتوال، چوخ پلانلی، کئیفیتلی ادبیات ماراقلاندیریرسا، “قارا کیتاب”ی اوخویون”،—سؤیله میشدی. اثرینین آدینی نییه “قارا کیتاب” قویماسی ایله باغلی سوالا، بونون اصلا سببینی بیلمه دیگینی دئمیشدی. اونون سؤزلرینه گؤره، “کیتابین حاضر اولماسینا باخمایاراق، آدی معین دئییلیمیش و خانیمی ایله صؤحبتده بو آد تصادوفن اورتایا چیخمیشدیر.” لاکین بو کیتابین آدینین تصادوفی قویولماسینا اینانماق، منجه، عواملیق اولاردی .

“قارا کیتاب” دا موختلیف آشکار و گیزلی، سطیرالٹی و سطیراوستو قاتلارین بیر-بیرینه دولاشدیریلماسی، قاریشماسی، لاکین اثره خیلل گتیرمه مه سی، عکسینه اساس ایدئیا یا خیدمت ائتمه سی سببیلله بعضی تنقیدچیلر اورخان پاموکو “یازیچی-سیمفونیسست”، “بؤیوک فورما اوستاسی”، اثرینی ایسه “رومان-خارتییا”، “رومان- سیویلیزاسییا” آدلاندیرمیشلار .

ایلك اؤنجه او. پاموکون “منیم آدیم قیرمیزی”، “قار” رومانلاری کیمی “قارا کیتاب”ین دا رۇیا یا ایتحاف ائدیلهدیگینه دیقئتینیزی یؤنلتمک ایستردیم. کیمدیر رۇیا؟ و یا ندیر بو رۇیا؟ بونون جاوابینی آنلادیغیم قدر سوندا وئره جگم ...

مؤلیفین باشقا مشحور رومانلاری کیمی، “قارا کیتاب”دا دا وطنینه، کئچمیش تاریخینه، ایسلاما قارشى ننگاتیو باخیش واردیر. نندیر بو موناسیبت؟ “گولدوره نین یانینا یوخ، آغلادانین یانینا

گئت” آذربایجان آتالار سۆزونو یادا سالیب، یازارین بو آنتیپاتیا سببلرینین، موتیولرینین بعضی اوجلاریندان توماغا چالیشاق .

“قارا کیتاب” دونیادا ایلك اوغورلو تورک دئدئکتیوی کیمی تانیماقدادیر. یوخا چیخمیش سئوملی حیات یولداسی رۆیانی آختاران قالیب، ایستانبولدا آختاریشلارا باشلاییر. بو آختاریشلارین هر ائپیزودو متنین الوان سوژتینه یئنی ناخیشلارلا توخونولور: صوفی عالیمانه پوئزیاسینین چوخسایلی آلتقوریک متتافورالاری، دینسیزلیک، کافیرلیک موتیولری، حروفی فیرقه سی و بکتاشیلر قارداشلیغی، صوفی فلسفه سی، دؤولت چئوریلیشلی، شرق-غرب پروبلملری. مؤلیف، عیرفان-تصووف گؤروشلرینه بلد اولمادیغینی، بونلاری آنجاق روحویلا یاشادیغینی، حیسس ائتدیغینی وورغولامیشدی .

رومان، حئکایه ایچینده حئکایه اوصولو ایله یازیلیب. قاتلارینین چوخلوغو اثره موختلیف سپکیلی فاکتارین داشینیلماسیندان ایره لی گلیر. پروفئسسورنال ژورناللیست پاموک اینفورماسیانی سئور، بونون هامیسینین معنا و ده یرینین اولدوغونو سؤیله ییر. متنلرین علاقه تیپلری - اینتئرئکتست، پارائئکتست، متتائئکتست، هیپئرئکتست، آرخیئتئکستواللیق، پاموک یارادیجیلیغیندا گئنیش رئالیزه ائدیلیر. م. هوتدینئر گوره، “محض اینتئرئکتستله تماس پروسئسینده موعاصیر مدنیت اوچون ده یری دئوالواسییا اوغرامیش، کونوتاسییا لارین، باشلانغیجی ایتیریلیمیش معنالارین مدنی قاوراما رئاکتواللاشدیرماسی، ینی “ایتیریلیمیش معنالارین تزه دن کشفی” ایمکانی آچیلیر”.

”میستیکا و پانتئیزم ایله دولو دونیادا اساس

یاراسالار، قیزیلگول سویو و نشه دیر، ایتیمیش سئوگیلی ایسه اساس دئیل ” ...

”یول گئتمه گئدیلم سمتدن داها اؤنملی ایدی ”

”وخوجو کوتله سینه هانسیسا بیر ایدئیانی تلقین ائتمک ایسته ین یازیچی گرک عصرلر بویو قارا دنیزین دیبینه یاتان فلاکتیه اوغرامیش گمی قالیقارینی سویون اوزونه قالدیرما کیمی، اونو اوخوجو یادداشینین درینلیکلریندن چیخاردا.” او. پاموک دا تورک تاریخینده تصادوفن و یا قصدن دیققندن کناردا قالان، اکثریتین رومانئیک ایدئالیزه یه بورودویو فاکتارلی اوزه چیخاریر، تحلیل ائدیر .

ایسلامدان قوپوب، غئیری-اورتودوکسال اولموش، سونرا یئنه ده ایسلاما قاییدان، اورتودوکساللاشان تضادلی پانتئیزمی، تصووفو تنقید ائدنلرین سیراسیندا دوران او. پاموک دا

گورونمکده دیر. آوروپانین اینتیباہ و آیدینلانا چاغلارینین موتفکیرلریندن فرقلی اولاراق، جمعیتی ده بیشمک، خیلاص ائتمک پلانلاریندان محروم اولان صوفیلر، سیاسی فلسفه و حقوق سیستمیری اورتایا قویمادیلار. تصوووف سایه سینده ایسلام شرقینده گوجلو فردلر یئتیشسه ده، عمومیتده ایسلام دونیاسی اینکیشاف ائتمه دی. تصوووف بوتون توپلومو ده بیشدیره جک و گلیشدیره جک ذهنیت یارادا بیلمه دی و حقوق پلانیندا فیکه (عنعنوی ایسلام حقوقو) سیستمینه یووارلاندیلار. بو حقیقتی داها پارلاق نمایش ائتمک اوچون مؤلیف، ایسلام و تصوووف فیکرینین زیروه سی ساییلان مئولانا جلال الدین رومینین حیاتیندان بعضی غریبه فاکتلارا اوز توتور: ” 23 اکتیابر 1244- جو ایله ایلک گوروشدن سونرا مئولانا جلال الدین رومی و شمس تبریز مدرسه ده دوز 6 آی تک قالیلار، بیر دفعه ده اولسون اورادان چیخمایبیلار... شمس تبریزین معمالی یوخا چیخماسیندان سونرا آختاریشلاردان یورولان مئولانا بیر گون ”سن دئمه من — اویام! اوندا نییه من اونو آختاریرام؟“ — دئیر... شمس تبریزدن سونرا مئولانا، صلاح الدین آدیندا چوخ عادی بیر زرگرله یاخینلیق ائدیر. ایکینجی ”یاخین دوست“ اولندن سونرا اونون یئرینی ائله یئنه عادی بیر آدم توتور... بو فاکت مئولانا نین اوز معنوی حالینا ایشاره ائدیر، بوتون آراشدیرماچیلارین ثبوت ائلمه یه چالیشدیغی تبریزی شمسین گوجلو تاثیرینین گؤستریجیسی دئیل... شمس تبریزینی اولدورمگی مئولانا نین اوزو امر ائدیب... بو اولومدن ان چوخ مئولانا قازانیردی: سیراوی حاجیلار جرگه سیندن بویوک میستیک شاعیرلر دسته سینده دوشور، دئمه لی، بو اولومو ان چوخ او آرزولایا بیلردی... میستیکا و پانتئیزم ایله دولو دونیادا اساس یاراسالار، قیزیلگول سویو و نشه دیر، ایتیمیش سئوگیلی ایسه اساس دئیل... آختاریش و مقصده دوغرو حرکت، سئوگیلینین تاپیلماسیندان داها واجیب ایدی...” — بو قناعت، روماندا ژورنالیست آراشدیرماسی یاپان جلال گلیب چیخیر. لاکین غئیری- پوپولیار مونا سببتینه و ”بویوک دین خادیمی مئولانا نی تحقیر ائدیگینه گوره” جلال، مکتب معلیمی طرفیندن کوچه ده گولله نیر. فیکیر وئرک — مکتب معلیمی طرفیندن. ظاهیرن سئکولار، لاکین ماهیتجه مسلمان اولکه سی اولان تورکییه ده معلیمین حتی آفرئسیو فاناتیکیک نمایش ائتدیرمه سی ساوادسیز قارا جامعاتین هانسی پیسخولوژی سوییه ده اولماسیندان خبر وئریر. ایسلامین روح زیروه سی ساییلان صوفیلیکده آختاریش، آختاردیغینی تاپماقدان، یول گئتمه ایسه گئدیلن سمتدن داها اؤنملی اولدوغوندان، تاریخ بویو مسلمان دونیاسینین ایره ليله ممه سینه، بشریته یئنی توحفه وئرہ بیلمه مه سینه و دئمه لی، گئریلیگین پارلاق رمزینہ دؤنوشمه سینہ خیدمت ائتمیشدی. آختاریش مقصده دؤننده، پروسس نتیجه دن واجیب اولاندا، جمعیت یئرینده سایماقدا قالار، پراقاتیزمین چاتیشمازلیغیندان میللت ده، دؤولت ده ایتیرر، قازانماز...

”گۆرونور كى، صيفتلىرىمىزە معنا وئرمك اوچون

يئنى سىستىم ياراتماق، يئنى اوصول كشف ائتمك لازىمدىر ”...

“حوروفيلرىن سىررى، وارليغىن ماهيتىنى ايفاده ائىردى ”.

حوروفيلرىن پئىغمبرى، قورانىن گۆرون حقيقى معناسىنا يوخ، گۆرونمه يَن سىرلى معناسىنا ايناندىغىنا گۆره اۆلدورولن فضل الله نعيمى و اونون داوامچىسى، اعتقادىنا گۆره دىرى-دىرى دريسى سويولان حوروفى شاعىر نسيمى فلسفه سىندن اطرافلى سۆز آچان پاموك بونو، مئولانا يا شوبهه لرله دولو موناسىبتدن فرقى اولاراق، بۆيوك حۇرمت، سىمپاتى و اؤنم وئرمكله ائىدبىر: ” حوروفيلرىن تانرىنىن اينسان صيفتىندە تظاهور ائتمە سى اينانچىنا لايىقلى قىيىمت وئرىلمە مه سى، بو تعليمىن اونودولماسى، صيفتلىرىمىزده معنائىن، دونيادا ايسە سىررىن ائتمە سى دئمكىدەر... ايندى صيفتلىرىمىز بوشدور، اولارى اۆولكى كىمى اوخوماغا ايمكان يوخدور، قاشلارىمىز، بورنوموز، گۆزلىرىمىز، باخىشلارىمىز، صيفتىمىزىن ايفاده لرى معناسىزدەر... دونيانى سادە، بىرمعئالى، سىرسىز گۆرنلر مغلوبىتە، و بونون قاجىنىلماز نتيجه سى اولان كۆله ليگه محكومدورلار... حوروفيلرىن سىررى، وارليغىن ماهيتىنى ايفاده ائىردى. ” سيويلىزاسىيانىن دونيا سىررىنى اونوتماسىنى او پاموك، تفككورون اساسلارىندان محروم اولما سايبىر .

روماندا حوروفىلىك ايدئىلارنى تدرىجن شىشىردن يازار، اينانچلارى فاناتيكله ايفراطا، بيهوده ليگه يوورلادانلارا، باياغىلاشدىرانلارا بىر مئساژ يوللايبىر سانكى. (سون زامانلار آمئريكا ياخىنلىغىندا گويا دنيزلرده توتولان بعضى بالىقلارنى، ائلجه ده مئشه لرده كى بعضى آغاج يارپاقلارنىن اوستونده طبيعتىن ”الى ايله” عرب حرفلىبه ”آلاه” سۆزو ”يازىلماسى” حاقدى شايعة لر، سياسى ”خال” قازانماق اوچون غرب اۆلكه لرىنن خصوصى قوروملارنىن ايسلامچىلارنى محافىظه كارلىقلارنى و دئمه لى، فاناتيكلىكلرىنى، جاهىللىكلرىنى آرتىرماق مقصدىيله بو جور ”تدقيقاتلارا”، ”اويونلارا” ال آتمالارى يئنى كشف دئيبىل... دىنى جريانلارنى، اينانچلارنى سىياستچىلرىن اينده بىر نؤوع كوتلشدىرىجى كوتلوى سيلاحا، واسيطه يه چئويرمه لرى موعاصىر دونيادا ساكراللىق (موقددسلىك) آنلايشىنىن ايتىرىلمە سىنه، ايدئىلارنى چؤكمە سىنه، اوغورلانماسىنا گتيرىب چىخارىر. مۇليفىن نظرىنجه، بو، شرقىن غربه اودوزماسى آنلامىنا گلمكده دىر: ”فضل الله” جاويداننامە ”ده اوستو اورتولو يازمىش كى، غرب و شرق آراسىنداكى توققوشما دؤورلرى تصادوفى دئيبىل، قانونا اويغونلوقدور. بو توققوشمالاردا همىن او تارىخى مقامدا دونيانى سىرلرله و ايكى معئالى تاپماجالارلا دولو گۆرن غالب گليردى ”.

”بىر زامانلار بوتون مۇوجودلوعون اۆزو شئير ايدى ”...

”بوخونون ياخشى جهتلىرىنىڭ بىرى

جان آتدىغىمىز ايدئالداڭنە قىزاقدا اولدوغوموزو اونوتماغا ايمكان وئىرىر .”

”اوخشاتدىقلارنىڭ ھامىسىنى اۆزۈندە بىرلەشدىرىپ بىر شىكىت” اولدوغونو اعترىف ائىدىن پاموك، داستاينئوسكى، برئىبئىرى كىمى يازىچى - موفىكىرلرىن بىر فىكىرىنى “قار”دا اولدوغو كىمى، “قارا كىتاب” رومانىدا داشىيىر، بشرىتىن ايلكىن، قدىم چاغلارنىڭ شىرطىلىكلردىن، سونىلىكلردىن، چىچىۋە لردىن آزاد اولماسىنى، عمومىتەلە بوتون مۇوجودلۇغون شىر اولدوغونو وورغولايىپ، او چاغلارنى گىزلى حسرتىنى چكىر: “اومانلى شىر چاغلارنىدا بوخودان اويانانلار بوخونو گىرچكىلىكىدىن، پوتىبىيىنى حىياتدان، اينسانلارنى آدلارنىدىن آيىرا بىلمىدىلەر. او زامانلار حىيات و تارىخ او قىر حقىقى ايدى كى، حىيات ندىر، تارىخ ندىر سوروشماق ھىچ كىمىن عاغلىنا بئەلە گللىدى. بوخولار ياشانلىدى، حىيات يوزولدى. او زامانلار اطرافدا اولان ھەر شى كىمى اينسانلارنى دا صىفتلىرى معنالى ايدى. ” (بورادا ددە قورقودون حدى - بولوغا چاتمىش آلپان ائلىنىڭ گىجلىرىنە آد قويماسى يادا دوشور، او زامانلار آد ھەر فردىن اۆزل خوصوصىتلىرىنە گۆرە، مھارتىنە گۆرە وئىلىدى، قازانلىدى، و، دىمكى كى، پاموكون دا قئىد ائىدىگى كىمى، اينسانلارنى آدلارنىدىن آيىرماق اولموردو (...

”بوخولارنى و بوشلۇغون رىنگى قارادىر ”

”اۆزۈ اولايىلمە يە قادىر اولمايان خالقلار،

اۆزۈ باشقا سىۋىلىزاسىيالارا اوخشاتقان سىۋىلىزاسىيالار،

باشقالارنىڭ تارىخى ايله كىفائىتلىن مىللىتلەر ايفلاسا،

نسىلنى كسىلمىسەنە و اونودولماغا محكومدورلار ...

سكىفلەر، كالمىكلار، مىدىياليلار اۆزلىرى اولماق

اىستەمە دىكلرىدىن بوخا چىخمىشلار ” .

”حىياتدا ھەر شى اولانلارنى تىكرارى، اوخشاتماسى، يانسىلاماسىدىر” دئىن يازار، تارىخىن، بشرىتىن بىر يئردە سايماسىنا، ايرە لىلە مە مە سىنە، يىتكىنلىشمە مە سىنە و بونولا دا بئەلە طالعىمىزىن ھىچ دە يىشمە مە سىنە ايشارە ائىدىر. روماندا وليعهدىن ناغىلى، توركلرىن شۆھرتلى اىگىدلىكلرىدىن، “قىزىل چاغلارنىدىن” سونرا “قارا گونلەر” اوز توتمالارنىڭ، فلاكتلەر اوغراما

سببلىرىنى يادا سالىر، گله جك عاقىبتىمىزدن اوستو اورتولو خبر وئىرى: "تارىخ، نۆوبه ايله ده ييشىلن عئىنى معنالى دۇورلردن عىبارتدىر، و بو بىر آكسىومادىر. اونا گۆره ده ايندى بىز بدبختلىكلر زولاغىنا حاضىر اولماليىق، و بو، دوز خوشبخت حىياتىن سوردويو زامان قدر سوره جكدىر..."

عثمانلى سولطانلارنىن حاكىمىت چكىشمه لرى دهشتلى صحنه لرله دولو اولوبدور. يالنىز تورپاقلارنىن (و دئمه لى، واريداتلارنىن) آرتىرىلماسىنى دوشونن فاتئحلر، پادشاهلىق تاختىنا چىخار-چىخماز، يئرده قالان قارداشلارنى اۇلدورور، سونرا دا ائتدىكلرىنن عذاب چكدىكلرىنن راحت ياشايا بىلمىر، دلى اولوردولار. "تاخت- تاجا يىبه لنمه يه حاضىرلاشان، اۇز دۇولتىنىن تارىخىنى بىلمه يه مجبور اولان هر وليعهد تارىخ كىتابلارىندان اوخويا بىلردى كى، بابالارىندان بىرى، اوچونجو محمد، پادشاه اولدوغوندا، اىچلىرىنده سودامر كۆرىه لر ده اولماقلا، 12 قارداشىنى اۇلدورتدورموشدو. سونرالار سو- قصد كىمى قلمه وئىرلن بوغولما، زهرلنمه و يا باشقا جور قتل گۆزله يه رك ياشاماق دۇزولمزدىر... بئله وضعىتده "من اويوندان چىخىرام" معناسىندا اولان دلى اولما، البتته كى، تاختا يىبه لنمگى گۆزله ين (اۇلومونو گۆزله مه يه برابر اولان تاختا يىبه لنمگى) وليعهدلر اوچون قورتولمانىن ان آسان يولو ايدى... "دلى اولماق" پادشاهىن خبرچىلرىنىن نظارتىنن، اينترىقاچى سىياستچىلرىن قصد و تله لرىنن قورتولماق آنلامىندا ايدى. "دلى اولماق" ، تاخت- تاجا يىبه لنمك كىمى دۇزولمز خياللاردان خىلاص اولماق ايدى... اىمپىرىيا خرىطه سىنه نظر سالان هر بىر پادشاه اولماق اىسته ين وليعهد، بوتون مسئولىتى اوزرىنه گۆره جگى و ايداره ائده جگى تورپاقلارنى نهنگ و سونسوز اولدوغونو آنلايدى. گله جك مسئولىتىن مىقياسىنىن دركىندن قورخمايان وليعهد دلى سايىلمايا بىلمزدى..."

اىمپىراتور تاختىنى گۆزله ينلردن اوچونجو اولان وليعهد عثمان جلال الدين افندى، كىتابلارنىن كۆمگى ايله پادشاهلىغىن عهده سىندن داها ياخشى گله بىله جگىنى دوشونور، 6 ايل دونيانىن مشهور كىتابلارنىن اوخويور. لاكىن سونرا 10 ايل اونلاردان جانىنى قورتارماق اىسته بىر، اونلارلا دۇيوشور. او، كىتابلارداكى سسلرىن، فىكىرلرىن و حادىته لرىن يئرىنه اۇز سسىنى، فىكىرىنى و حادىته لرىنى قويماق اىسته بىر، دوشونور كى، "اۇزو اولا بىلمه يه قادىر اولمايان خالقلار، اۇزونو باشقا سىويلىزاسىيالارا اوخشادان سىويلىزاسىيالار، باشقالارىنىن تارىخى ايله كىفايتلنن مىللتلر اىغلاسا، نسلين كسىلمسىنه و اونودولماغا محكومدورلار... سكىفلر، كالمىكلار، مىدىياليلار اۇزلىرى اولماق اىستمه دىكلرىنن يوخا چىخمىشلار. " (عربلىش، فارسلاشان، روسلاشان، چىنلشن توركلره ده عايدىر بو فىكىر...)

اؤزو اولماغين مومكونلوگو و يا غئيرى - مومكونلوگونو دوشونن بو گنج و عاغيللى وليعهدين يوخودا ياتديغى يئرده اولمه سى سيمبوليك معنا داشيماقدادير. بو سيمبول، سئكولار دؤولت اولان (وليعهدين وولتئرى، شوپئنھاوئرى آوروپا مؤليفلرينى مطالعه ائتمه سى بونا ايشاره دير) توركييه نين ده "ياتا-ياتا" (ويا "ياتير-ياتير") گله جكده دونيا خريطه سيندن يوخا چيخما تهلوكه سيني احتمال ائدير. (توركييه نى نندن بو عاقبت گؤزله ديگيني سوروشانلارا جاوابى نؤوبتى آزاسلاردا وئرمه يه چاليشاجام). حرمخانا عيش-عشرتinden، اطرافداكى جاهيلليكن بئزميش، يالنيز ميللتينى نئجه خوشبخت و دؤولتيني نئجه ايداره ائده جگيني دوشونن وليعهدين واختسيز اولموندن سونرا تاخت-تاجا، اوشاقليقدا شيلله ووردوغو قارداشى محمد رشاد افندى اوتورور. عثمان ايمپئراتورلوقونون بو سون حاكيمي، اولكه سيني بلالارا سوروكله ميش، بؤيوك موخاريبه نى اودوزاراق، چؤكدورموشدور. چونكى "تاخت-تاجا يييه لنمه يه حاضيرلاشان وليعهده 29 ياشينا قدر سفئ و خوشبخت اوشاق حياتى سورمه يه ايجازه وئرن ايمپئريا، طبيعى كى، داغيلماغا، يوخا چيخماغا محكوم ايدى." توركلرين بختى هئچ گتيرمير دوشونجه لى پادشاهلاردان: 19-جو عصرده قاجار ايمپئراتورلوقوندا دا شاهزاده عباس ميرزانين واختسيز اولومو سببى ايله ده گونئى آذربايجانين او زامانكى آوروپا مدنيتينه ياخينلاشما جهدلرى انگلندى. نتيجه ده ميللى شعوردان محروم و سويجا تورك اولان قاجار ايمپئراتورلوقونون شاهلارى اولكه نى عاغيلليجا ايداره ائتمه ديكلريندن، دؤولت چؤكدو، باشقا، شووينيست ميللتين، فارسلاين اينه كئچدى، 1925-جى ايلده ايران آدلى دؤولت ياراندى، او بؤيوك اراضيده مؤوجود اولان تاريخين سياسى و مدنى واريثى فارسلا اولدو. چونكى توركلرين گله جكله باغلى هئچ بير پلانلارى اولماميشدير. دونه نين ايداره چيسى، بو گون كؤله اولموشدور. "بوگون- ايندىكى زامان" — تاريخين ياراتديغى دورومدور، ايندىكى زامانين ياراديجيسى تاريخدير. جنوبى آذربايجان اؤز-اؤزونه اسارته كئچمه ميشدير. تورك تاريخينده كى غفلت و جهالت بو ميللتى اسارته سؤوق ائتميشدير، ايندى ايسه اونون دوشونن قيز-اوغوللارى فارسين زيندانيندا جان وئرمكده، يا دا ميللى كيمليكلرينى درك ائتديكلريندن يوردلاريني ترك ائتمك مجبوريتينده ديرلر .

“سو- قصد تاريخيميزله باغلى بير سيرر آچاجاق. بوغازلاردا يئنى دؤولت قورولاجاقدير”.

او. پاموك

”پرينسپ كيمي، پلوراليزم بيگانه ليگه دوغرو، هر جور

درينليگين ايتيريلمه سينه دوغرو دئقرا داسيا ائدير،

معناسيزليغا، يانليشليقلار و يالانلار پلوراليزمينه آخيب دؤنور”.

ایستانبولون و عمومیتله تورکییه نین غئیری - قناعتبخش دورومونوندان اوخوجوسو ایله “دردلشن” مؤلیف، بونون سببلرینی دینی فانائیزم، میلی لاقئیدلیک، سیاسی دایازلیقدا گؤرور. یازارین فیکرینجه، بو سیاسی دایازلیق، قدیملرده کاهینلر طرفیندن آشکار، ایندی ایسه پرده آرخاسیندا دونیانی ایداره ائدن ترانس میلی کورپوراسیالارین ده بیرمانینا سو تۆکمکه دیر. ایکی مین ایلیک تجروبه لره دایانان، اوزاق گله جگه حسابلانان، دؤولتلی، دینلری و میللتلری محوئتمه و اسارتده ساخلاما پلانلاری، او. پاموکون فیکرینجه، گیزلی حاضیرلانان فیزیکی و معنوی تئور، زور و مانقورتلاشدیرما یولو ایله حیاتا کئچیر. بو قصدی تورکییه ده حاضیرلایانلارین اکثریتی اؤزگلمه یه میلی اولان تورکلرین ائله اؤزلریدیر: “یاد اولکه نین دیلینده یازیلان چاغریشلاری ترجمه ائدیر، جاماعاتا پایلابیرلار، ایناندیقلاری ایدئا اوغروندا چالیشیر. اصلینده ایسه بو جاوانلار سادجه باشقا جور اولماق ایسته ییرلر. گیزلی تشکیلاتلاردان یئنی، قوندارما آدلار، پاسپورتلار آلیب ایستیفاده ائتمه، ده بییشلمه، یئنیلشمه ماجرالاری خوشلارینا گلیردی. لاکین ده بییشلیدکن سونرا تزه دن اولکی وضعیت قاییتماق مومکون دئییل... ” اؤزگه لشمه فعالیتینه دهشتلی مئیل، تورکلرین بیر زامان کوتلوی شکیلده اؤز گوی تانریسیندان آیریلیب، عربلرین دینینه فاناتیکجه اوز توتمالارینا سبب دئییلدی؟ فاناتیک اوچون فعالیت، نتیجه دن داها واجیبیدیر. پراقماتیکلر اوچونسه عکسینه... تاریخ گؤستریر کی، فاناتیکلیک ده، پراقماتیکلیک ده آیری - آیریلیقدا بشریت خیلل گتیریر. تا قدیمدن فاناتیکلیگی پراقماتیزمله آهنگدار بیرلشدیرمگی باچاران خالق، دوشونورم کی، دونیانین ان عاغیلی ساییلان میللتیدیر ...

تورکلرین یهودیلرله تاریخی قوهوملوغونو خاطرلادان پاموک، “موعاصیر ائرا یهودی ائراسی، XX عصر ایسه یهودی عصری” اولدوغونا گؤره، یهودیلشمه مگیمیزه بیر نؤوع تأسوفله نیر: “آوروپا و آئریکا یهودیلرینین اکثریتی مین ایللر بویو قافقاز و وولقا چایی آراسینداکی اراضیده یئرلشن یهودی - خزر دؤولتیندن چیخمیشلار. بیلیردیک کی، خزرلر ایودایزمی قبول ائتمیش تورکلردیر ... ایکی قارداش طایفالارین اینکیشاف تاریخینی ایزله مک اولدوقجا ماراقلیدیر. ایبیرمی عصر مدتینده کؤچ ائدیپ بیر - بیرله دایما تماسدا اولاراق، سانکی هانسیسا بیر دیولماز موسیقی صداسی آلتیندا سیام ائکیزلری تک رقص ریتملرینده فیرلانیردیلار. بیر یئرده یاشاماغا محکوم اولان بو ایکی طایفا بیرلشمه دی کی بیرلشمه دی... ” بو گئنئتیک یاخینلیغی تصدیقلمه مک اوچون پاموک، ژورنالست جلاللاندوارد روبینسونون اوزاق قوهوملار کیمی بیر - بیریلرینه بنزمه لرینی قئید ائدیر. دونیا یا ان چوخ علم، اینجه صنعت، سیاست، ایقتیصادیات ساحه لرینده داھی شخصیتلر بخش ائدن یهودیلرین هر جهتدن سوپرمیللت اولماسینی اعتراف ائتمه مک مؤلیفه

چتیندیر... بونونلا برابر، یازار دئمک ایسته بیر کی، اؤزو اولماق ایستمه ین تورکلر، هئج اولماسا ایسلام آدی آلتیندا عرب تاریخی ایله کیفایتلنمک یئرینه، اؤز سوی قوهومو اولان شرقی آوروپا یهودیلرینین اینانجینا مئیلنسه ایدی، ایندی داها اوغورلو بیر طالعی یاشایاردی. روس آتالار سؤزونده اولدوغو کیمی، "ایکی شردن داها کیچیک اولانی سئچرلر ."

"بوغازلاردا یئنی دؤولت قورولاجاقدیر. بو دفعه مین ایللر بویو بیر نئچه دفعه اولدوغو کیمی، بو یئنی دؤولتده گلمه لر آز اولاجاق... " گۆره سن بونونلا غرب ده یرلرینه، سیاستینه بیر معنالی یاناشمایان پاموک نه یه ایشاره ائدیر؟ موعاصیر تورکییه اوزرینده یئنی دؤولتی آز ساییلی گلمه لرله نئجه قورماق اولار؟ بو مؤلیف تخیلودور، یوخسا ادبی فورمایا بورونموش تاریخی - سیاسی پروفنوزدور؟ جاوابی، "ایودئیلرین تورک اولدوغو قدر ده تورکلرین ایودئی اولدوغونو بیلمیردیک" جومله سینده آختارماق گرکدیر. بو ایفاده، تورکییه وطنداشلارینین پاسپورتلاریندا میللیت قئیدی اوچون آیریلان سطرده ائرمینین ده، یهودینین ده، لازین دا، کوردون ده میلی آزیقلارین سیاسی "سهو" (یا سوچ؟) اوجباتیندان "تورک" یازیلماسی سببیه ده گله جکده باش وئر بیله جک سیاسی دوروما ایشاره دئییلسه، بس ندیر؟... "یئنی گلنلر ایندیکی ساکینلری" یئنی آداملار، "قوللوچولارا دؤندره جکلر. بوندان اوترو یادداشیمیزی آلیب بیزی سویسوز، زامانسوز، کئچمیشسوز و تاریخسوز بیر مخلوقلارا چئویره جکلرینی تخمین ائتمک اوچون حتی بن خلدونو اوخوماغا بئله، احتیاج یوخدور... یادداشیمیزی محو ائتمک اوچون اول اولار تورک اوشاقلارینا ایستانبول میسسیونئر مکتبلرینده آچیق - بنووشه یی رنگینده مایع ایچیزدیرمگی پلانلامیشدیلار. لاکین سونرا غربین "هومانیست" قانادی بو رادیکال آددیمی کیمیوی ماده لرین ضررلی اولدوغوندان تهلوکه لی سایمیشدی. بوندان سونرا داها یومشاق، آما داها اوزون مددته حسابلانمیش فیلم و موسیقی اوصولو تطبیق ائدیلمیشدیر... شوبهه سیز کی، بو اوصول، سانکی گؤیدن دوشموش گؤزل قادین صیفتلرینین نمایشی، گؤزل موسیقی، ایلاهی قودرتی خاطرلادان طبیعت منظره لری، پارلاق، ایچکیلرله دولو الوان شوشه لر، سیلاح، طیاره لر و ایندییه ده ک گؤرونمه میش پالتارلار—بونلار، میسسیونئرلرین لاتین آمتریکا و آفریکادا سیناقدان کئچیریلن اوصوللاردان داها ائففئکتلی نتیجه لر وئریر... آداملار ائکرانداکیلار کیمی یاشاماق، گئینمک، سئومک ایسته بیر، اؤز لرینی فیلم قهرمانلارین یئرینده تصویر ائدیر. ایستانبولون معنوی - مادی چؤکوشو و کینو اوغورلاری آراسینداکی بیرباشا علاقه نی دؤولت خادیملریمیز حقیقتن می گؤرمور؟ اولکه میزده فاحیشه خانالارین و سینمالارین عئینی کوچه لرده آچیلماسی تصادوفودورمو؟ "اهالینین ایقتیصادی پروبلئم لرینی، یوخسولوغو اورتادان قالدیرمادان معنویات، اخلاق پروبلئم لرینین ده اورتادان قالدیرمادان یازارین "تورک

دوشمنی ” اولماسینا اینانا بیلیمیرم... (آمریکا یازاری چارلز بوکووسکینین ده مئکسیکانین آجیناجاقلی گئرچکلگی حاقدا “سفته عیسی لار” آدلی کیچیک حئکایه سینده ده بو آچیق - بنووشه یی رنگ لاتین آمریکاسینین سیمبولو کیمی گورونمکده دیر ...) .

بیر زامانلار تاخت - تاجا، حاکیمیتیه بییه لنمک خاطرینه ان یاخین قوهوملارینی قدارجا قتله یئتیرن پادشاهلاری دوشونرکن، سیاسی نیتلری دوولت بایراغیندا اوز رمزی ایفاده سینی تاپان آنتنوسون دا، مودرن اوصوللاردان، یعنی چاغداش کوتله پسیخولوگییاسی، سوسیال مهندیسلیک علملرینین، شعور مانیپولیاسیلاری نالییتلرینی گئیش ایستیفاده ائدیپ، پامبیقلا باش کسب دونیا حاکیملیگینی اله آلماق ایسته ین قوووه لرین، اوزو اولماق ایستمه یه نلر اوچون “ترقی” و “پلورالیزم” تله لرینه دوشمک هئچ ده چتین دئییل .

هئچ کسه گیزلی دئییل کی، بوتون دونیادا ماسون خوفو دولاشماقدادیر. بو خوف، یاخین گله جکده جمعیتین ایکی صینفه بولونه جگی فیکرلرینه سؤیکه نیر. صینیفلردن بیرینین یئنی دوورون (اونیکال بیلگی و سوسیال شبکه تشکیل ائتمک باجاریغی ایله بیرلیکده) بوتون اساس رؤسوسلارا حاکیم اولاجاغی، دیگرینین ایسه یئنی ائلیتا نواینده لری طرفیندن اوتانماز جا و اول بیلسین کی، قدارجا مانیپولیاسیا اوبیئکتی اولاجاغی احتیمالیدیر. بو مانیپولیاسیالارین پلورالیزم، لیبرالیزم آدلاری آلتیندا کئچیریلمه لری حاقدا آسولژئنیچینین دوشونجه لرینه اوز توتاق: “پلورالیزمی اونلار تاریخین عالی نالییتی، فیکرین عالی خئیری و ایندیکی غرب حیاتینین عالی کئیفیتی ساییرلار. بو پرینسپی اونلار چوخ زامان بئله فورموله ائدیرلر: نه قدر چوخ موختلیف فیکرلر اولسا، او قدر یاخشیدی. اساس اودور کی، هئچ کس اوز فیکرینین حقیقیلیگینی جیدی ایصرار ائتمه سین... پرینسپ کیمی، پلورالیزم بیگانه لیگه دوغرو، هر جور درینلیگین ایتیریلمه سینه دوغرو دئقرا داسیا ائدیر، معناسیزلیغا، یانلیشلیقلار و یالانلار پلورالیزمین آخیب دؤنور... بئله لیکله آداملار مئشه ده آزمیش کیمی آزاجاقلار؛ حال -حاضرکی دونیا، عاجیزجه بو پارالیچه دوچار اولوبدور: حقیقی و یالان مدعالارین، مطلق خئیرله مطلق شرین، مرکزین کنار نیفاق، فیکر ائنتروویاسینین آراسینداکی فرقلرین ایتیریلمه سی گوز قاباغیندادیر. ” بو سؤزلر اوزرینده دوشونمک بلکه ده هله گئج دئییل ...

”باشینی دیک توتان ژورنالیستی دوولت حسابینا باسدیرارلار ”

”گورون دونیانین آرخاسیندا ساده سیررگیزله نیبیدیر. بو سیررین آچیلماسی اینسانی آزاد ائدیر . ”

اوپاموکون اعترافینا گوره، بو رومانین یازی طرز، “داها چوخ مؤلفین غریبه لیگی ایله بزه

دېلمېش ” زمانمېزېن اېنتلئكتوتوال توكنمه سى حاقددا ” يوكسك سسله فېكىرلشمه دېر. ” حكايه سېنه دىقت ائدئلرېن قاېغېسىنا قالمايان ” پاموك، رومانېن 3-4 يئرىنده ” كئاراچېخمالارا ” يئر وئرىر، اوخوجويا اؤز يازېچى ” مطبخېنېن ” پرده سېنى بېرآز آچىر: ” آداملارېن اكثرىتى بعضى شئىلرېن ماهىتىنى گؤزونون قاباغېندا اولدوغوندان گؤرمور... اېكىنچى درجه لى خصوصىتلرى اېسه، گؤزه تئز چارپمادېغېنا گؤره تئز دىقت مركزىنه آلېرلار. اونا گؤره ده من اساس اېدئىانى آچىق دئمىرم، اونا گىزله دېرم... اساس اولان، تامام يئنى بېر اثر ياراتماق دئىل، مېن اېللىر بويو يارادېلان، سونرالار اونودولان او داھى اثرلرى اوزه چېخارماق و اونلارېن اساسىندا اؤز سؤزومو دئمگى واجىب ساىيرام ”.

فلسفى اؤزونودركېن سرگىسى اوچون سطىرآراسى معنا، اېكىنچى معنالارېن سىررلى دونياسىنا كئچمه يه چالېشان، ” يئنى اېشى كؤھنه، چوخ كؤھنه تارىخلرېن، حادىته لرېن يئنى نقلېندن عىبارت ” اولان پاموك، اؤزونون ده ائله بو رومانداجا اعتراف ائىدىگى كېمى، يوكسك بدىعيا تېچىلىق يوخ، داھا چوخ پوبلىسىستلىگىنى نىمايش ائتمىشدىر. بعضى اؤزونون اساسىز راضى يازارلاردان فرقى اولراق، اىستعدادىنى اوبىئكتىو قىيمتلندىرگى باجاران پاموك بو حاقددا يازىر: ” اگر بدبخت بېر ژورنالىست يوخ، اصىل پروفئىسىونال، اىستعدادلى يازىچى اولساىدېم، امېن اولاردېم كى، ” رۇيا و قالب ” حكايه سى عاغىللى و حساس اوخوجونون قلبىنده هله چوخ اېللىر ياشاىاجاق. لاكېن كىتابىمى و باجارىغېمى آىدىن قىيمتلندىرگىم بو امىنلىگى منە وئرمىر ”.

روماندا، ” باشىنى دىك توتان ژورنالىستى دؤولت حسابىنا باسدېرلار ” جومله سېنده يازار، حاكىم دؤولت سىياسىتىنه، اىدئولوگىياسىنا ” تن گلمه سه گئن گرگ ” پرىنسىپىنه گؤره عصيانكار قلم صاحىبلرېنه فرقى فېكىرلرېنه گؤره قصد ائدىلمه لرى، سونرا دا، نه قدر غرىبه اولسا دا، محض همېن دؤولتېن حسابىنا دفن اولونماسى فاكئلارى، گؤرونور، يارىم موللا، يارىمدئموكرات توركېبىه ده اؤزونون ده غئىرى - پوپوليار دوشونجه لرېنى بىلدىرمه سىنېن نه ايله بېته جگى اورخان پاموكو دوشوندورور. ” باشىنى دىك توتان ” آذربايجانېن ژورنالىستى ائلمار حسئىن اوون دا دؤولت حسابىنا دفن ائدىلمه سىنى بورادا خاطرلاماق چتىندىر ...

اىستانبول، چؤكوشون باشلادىغى اىلك سىناق داشىدىر .

” بورادا مارسلل پروستو و اثرىنېن قهرمانى آلېئرتىنانى آنلايانلار ياراناندا، بلكه كوچه لرده كى بدبختلر داھا ياخشى ياشاىاجاق، دلى قىسقانچلىقدان بېر - بېرىلرېنى بېچاقلاماىاجاقلار ”.

” قارا كىتاب ” دا اىستانبول شھرى ” باش قهرمانلاردان ” بېرىدىر. شھرىن قدىملىگى، تارىخى حاقددا گئىش، آچىق يازان مؤلىف، اونون معاصىردورومونو خىردا، لاكېن لاكونىك جىزگىلرله وئرىر: ”

بورادا نه اینکی یاشماق، حتی آياق قويماق مغلوب اولماق دئمکدير... بو دهشتلی شهر ايندی اوللر يالنيز قارائليق سينمالاردا گوردويوموز اييرنج صحنه لرله دولودور... ايستانبول ايسه همينکی کیمی کاسيب قالاچاقدير... مسجيدلرين ايچی، هميشه اولدوغو کیمی لامپالارين بير حيصه سی اوغورلانديغيندان، غريبه گورونوردو. "لامپالارين حتی مسجيدلردن اوغورلانماسی فاکتی اوزو- اوزلوگونده چوخ شئيلردن — کاسيبليق، فقيرليک، ايدئالسيذليق، دينی معبدلرين و قانونلارين اهالی آراسيندا احتيرامينی ايتيرمه سيندن خبر وئرمکده دير. به ی اوغلو آدی ايله تانينان قولدورلارين ايستانبولدا "کلاسسيک تورک اينجه صنعتينين دستگی کلوبو" رسمی آدی آلتيندا فاحيشه خانا آچمالاری دا بو شهرين چؤکوشونون رمز لریندندير. روماندا، ايستانبولو اوز نفوذ دايره سينه آلميش به ی اوغلو قولدورلاری، بو نهنگ شهرين "قوردلارسوفره سی" اولماسينين سببلريندن بيری کیمی گورونمکده دير .

مسلمان اولکه لرینده کيتابا تاپينانلار، مطالعه نی سئونلر طبقه سينين هانسی معنوی فاجيعه لر ياشاديغيني آذربايجان ادبياتينين کئفلی ايسکندر اوبرازيندان ياخشی تانييريق. " قارا کيتاب"دا ايستانبوللو بير قوجا تنها ژورنالست آوروپانين مشهور يازاری مارسل پروستون "ايتيريلميش زامانين آختاريشيندا" رومانينی اوخودوقدا، دين و جاهيلليک قارائليغينا دوشموش اهالی ايچينده فيکيرلرينی بؤلوشمک اوچون اوزوندن باشقا بو درين اثری اوخویانا راست گلدير، کيتابا مارق گوسترن تاپمير. ژورنالست، اولکه سينين بئله کاسيب و بدبخت اولماسينا، بو اولکه ده پروست و اونون آلبئر تيناسينی تانيمان اولماديغينا گوره کدرله نير. دوشونور کی، "بورادا پروستو و آلبئر تينانی آنلايانلار ياراناندا، کوچه لرده کی بدبختلر بلکه داها ياخشی ياشاياچاق، دلی قيسقانچليقدان بير - بيرلرينی بيچاقلاماياچاقلار... " بو نتیجه نی آذربايجان رئالليقلارينا دا عايد ائتمک گرک. کوتله ده مطالعه آليشقانليغينين اولماماسيندان کيتاب اوخویانلارين دا اطرافينداکيلارا يارانان موناسيب تينی پاموک چوخ يئرینده توتوموشدور: "هئچ کسین اوخوماديغي غرب کيتابیني لذتله اوخوموش هر بير تورک بير مددتن سونرا نه اینکی بو کيتابی لذتله اوخوماغينا، حتی بو کيتابی اوزو يازديغينا صميمی اينانماغا باشلايير. و سونرا دا اطرافداکيلارا يالنيز بو کيتابی اوخوماديقلارينا گوره يوخ، اونلارين بو جور يازماغا قادير اولمامالارينا گوره اونلارا نيفرت و حقارتله باخماغا باشلايير." (1992- جی ايلين نفوذلو ستاتيستيک معلوماتينا گوره، هر بير ژاپونیا وطنداشی ایلده اورتالاما 25 کيتاب اوخويور. تورکيه ده ايسه هر 6 تورک ایلده 1 کيتاب اوخويور! نه قدر قورخونج بير معلومات... ژاپونيانين و تورکيه نين فرقی بو ستاتيسکادان آچيقجا گورونور. آذربايجان دا کيتابچيلىق کولتورو باخيميندان تورکيه يه بنزمکده دير .)

مطالعه کولتورونون ياغيغين اولماماسی توپلومون عمومی گئريله مه سينه گتيريب چيخارير،

آداملاری یالنیز ماددی نعمتله ایستیفاده چیسى سه وییه سینده ساخلايیر، روحلاری کوتلشدیریر. روسیه ده سون ایلین مشهور “دوخلئسس” رومانین مؤلیفی سئرقئى مینائیئوین فیکری بورادا یئرینه دوشور: “عاغیللی ایستهلکچی هر کسه ماراقلی دئییل، کوت ایستهلکچی ایسه هامی اوچون — دؤولت، ایستحصالچی، فالچیلار اوچون ایدئالدير. البتته، کوت آودیتوربیادان یئنی ائنیشتن لر دوغمایاجاق، لاکین عئینی زاماندا یئنی چه گوارالار دا دوغمایاجاق. بو ایسه عمومی ” تهلوکه سیزلیک ” اوچون داها واجیبدیر ”...

حیاتدان مؤعجیزه لی هئچ نه یوخدور. سؤزدن ساوایی، ان بؤیوک مؤجیزه حیاتین اؤزودور .

روماندا قهرمانلارین آدلاری دا معنا یوکو داشیماقدادیر. عثمانلینین ان دوشونن ولیعهدینین آدی دا مئولانا نین اصیل آدی کیمی جلال الدین ایدی، بونلارین هر ایکیسی ده فعالیتینی، فعالیتین نتیجه سینده دئییل، فعالیتین اؤزونه یؤنلتمیشدی، گوجلو فرد اولدوقلاری قدر ده پاسسیو ایدیلر. پاسسیو اولدوقلاریندان ایسه جمعیتی ده ییشمکده هئچ بیر ایش گؤرمه دیلر .

رومانین قهرمانی اولان غالب، رۇیانی آختاردیغی کیمی، بیز تورکلر ده، بیر زامان دونیا یا غالب گلن فاتح اولو بابالاریمیزین توران رۇیاسینین آختاریشلاریندا ییق... تصوووفده کی کیمی، آختارانلا آختاریلان عئینلیشیب، بیز تاپماقدان چوخ آختاریش لذتینی یاشاماقداییق، سون نتیجه اوچون ایسه، حيله گر دوشمنلره سینه گرن، بوتؤو و دئمه لی، گوجلو تورک دونیاسی ایدئاسینی، ایدئالینی گئرچکلشدیرمک اوچون جیدی پروقراملار، پروژئکتلر اورتایا قویا بیلمیریک، بلکه ده ایستیمیریک... بیزلر، تورپاق پاییمیزی قورویا بیلمه ییب، ایتیرندن سونرا آختاریشلارا دوشوروک و صوفی اخلاقینا (ائستتیکاسینا) اویغون اولاراق، سونرالار آختاریش، تاپماقدان بیر نؤو داها واجیب مقصده دؤنوشور ...

مطالعه، باشقاسینین شعورونو تدریجن

درک ائتمک دئییلسه، بس ندیر؟

”دئییلنلرین هامیسی اؤزو - اؤزلوگونده حقیقت دئییل،

لاکین آرتیق دئییلنه و هله دئییلمه یه نه ایشاره ائدیر .

یالنیز دئییلمه یه نلر دئییلنلرله اویغونلاشدیریلاندا،

بوتون مولا حیظه لر آیدینلاشیر ” .

قادمۇر

”دئىلمە يە نلە دئىلە نى اويغونلاشديرىب ” ، بونو آنلادىم: ” قارا كىتاب ” ىن آدى تصادوفى دئىل . قارا رنگ بو گونوموزون و گلە جك عاقىتتىمىزىن رنگىدەر . بوشلوق ، يوخو و اولومون رنگىدەر قارا . ”توركون قىزىل كىتابى ” ، تورك اولولارىنىن ”اۋزون اول! اۋزون اولاندا بۇيوك اولورسان!“ چاغرىشىنى يادا سالىر . ” اۋزو اولماق اىستەمە ىن خالقلار يوخا چىخاچاقلار!“ خبردارلىغىنى دا توركون ”قارا كىتاب“ ى ائدەر .

اثرىن اۋنونده كى ”رۇيايا ايتحاف ائدلىر“ جومله سى ده ، منجه ، توركلىرىن ايفراطچى دىنچىلىگىندىن و تقليدچىلىگىندىن اويانماق اىستەمە دىگى بۇيوك رۇياسىنا ، اولومه برابر يوخوسونا حصر ائدلىبىدەر . بوتۇلوكده ” قارا كىتاب ” خبردارلىقدەر ، بلکہ ده مرثيه ... پاموكدان داها اۋنجه بۇيوك حسين جاويد ده بو مۇساۋى

”تورك اوردوسو دايم قوشارق اولکه لر آلمىش ،

ان سونرا سىياستده باسىلمىش و بونالماش ”

شکلينده وئرمىشدەر . بو مىصراعلاردا سىياست بىلگى آنلامىندادەر و توركلىر بىلگىسىزجه آنجاق ايناناراق اولکه لر آلمىش ، سونرا دا تاريخده اينانجىن يئرینه بىلگى يئرلشدىگى زامان آلدىغى اولکه لرى ساخلايا بىلمە مىشدى .

رومان چوخ پلانلى اولدوغوندىن اونون تحلىلىنى داوام ائتمك اولاردى . لاکىن ربارترىن ”اوخوجو ، متنى تشكىل ائدن بوتون جهتلىرى بىر يئرە بىغان آدامدەر . لاکىن هئچ كىم ، حتى ان ”تمونه وى“ اوخوجونون دا متنىن بوتون معنالارىنى توتا بىلمە سى غئىرى-مومكوندور ، چونكو متن ، سونسوز درجه ده سونسوزلوغا آچىقدەر ” فىكرى ايله راضىلاشدىغىما گۇره ”قارا كىتاب” ىن تحلىلىنى بورادا بىتيرىم .

اىلاھه اوجاروه